

שאלה: מה הרעיון שיש לנו להסתגף באכילת מצה בפסח ולא לחם טעים?

תשובה: הרמב"ם (הלכות תמורה סוף פרק ד) לימד אותנו שמן הראוי לבקש טעם לכל מצוה ומצוה. זו לשונו:
"אע"פ שכל חוקי התורה גזירות הם, ראוי להתבונן בהן וכל מה שאתה יכול ליתן לו טעם, תן לו טעם! הרי אמרו חכמים הראשונים שהמלך שלמה הבין רוב הטעמים של כל חוקי התורה".

נכון שאין אנו בטוחים שידענו באמת מה הטעם שהקב"ה רצה בעת ציווי מצוה זו, אבל כדי לזרז אותנו וכדי שנעשה המצוה בחשק ואהבה, טוב הדבר שנחפש טעמים.

[אמנם ודאי, תמיד צריכים אנו להזהר שלא מפני איזה טעם שימצא חן בעינינו, בשביל זה יורשה לנו לשנות שום הלכה מפרטי קיום המצוה ההיא. הטעמים הם רק להוסיף זירוז, ולא בסמכותם לשנות את ההלכה].

הרמב"ם עצמו נתן טעמים לעשרות מצוות (מורה נבוכים, ח"ג). וכן "ספר החינוך" פירש לכל תרי"ג המצוות. ובתקופה האחרונה הרב שמשון רפאל הירש בביאורו לתורה הסביר טעמים להרבה מאד מצוות.

לענין אכילת מצה בפסח לענין הגזירה בין הבתרים (בראשית טו, יג) "גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום ועינו אותם". תמצית מדבריו (שמות יב, ח):

"משמעות 'מצות ומרורים' ברורה. כשם שברגע היציאה לא הניחו להם נוגשיהם שהות לחימוץ לחמם, ומצות הוכרחו לקחת אתם, כן לא נתנו להם בהיותם עבדים שהות לחימוץ לחמם. בכל עת עמדו מאחוריהם שוט הנוגש ולחץ עומס העבודה עוצר-הנשימה, שאילצו אותם לאפות את לחמם במהירות ובחיפזון. 'מצה' היא אפוא לחם עבדות מובהקת. וכן אנו מכנים אותה: "לחם עוני" (דברים טז, ג). מצה היא אפוא ביטוי אופיני ל'עבדות'.

כמו כן ברור ש'מרורים' מתייחס ל'וימררו את חייהם' (שמות א, יד), וביטוי הוא אפוא ל'עינוי', להתעללויות המרושעות בהם מררו את חייהם.

קרבת פסח 'צלי אש' משקף את היסוד השלישי הנעדר, ללא תחתית, ללא קרקע, מרחף, לא "צל קדר", אלא תלוי בשפוד. הכנת קרבן הפסח עד היותו

ראוי לאכילה ללא בסיס, ללא קרקע, מרחפים באוויר. הרי כזה [היה] מצב הגרות מתוכו הלכו והבשילו לקראת ייעודם. אלא שקמו עתה לדרור ולעצמאות". [עד כאן לשון הרב הירש].

זאת אומרת כי בעת עבודתנו היינו נאלצים לאפות מהר את לחמנו, כי המעבידים באמצע יום עבודה נתנו לנו רק דקות מספר להנפש ולבלוע מהר איזה דבר מזון. מצה נאפית מהר, ולא כמו לחם טעים שצריכים לכך יותר זמן כדי לאפותו.

חייבים אנו לזכור כי היינו פעם עבדים. המושג של עבדות, פעם בעבר הרחוק, היה שהמעביד יכול להכות את העבד כפי רצונו, אפילו באכזריות. המעביד יכול היה למנוע מהעבד שתיה, או להרעיבו שעות רבות. וגם היה יכול להפריד בין איש ואשתו, למכור את האיש לזר אחד, ואת האשה לזר אחר. התנהגו איתנו כמו עם בהמות וחיות כאילו אין לנו צורת "אדם".

סימן היכר לרמה מוסרית נעלה של האדם הוא יש לו מדת הכרת טובה. אם הקב"ה לא היה גואל אותנו ממצרים אז, היינו נשארים גוים כמותם. הקב"ה בחר בנו להיות עם שלו. יש סימן לכך שאנו עם הנבחר, לפי אופני המוסר והעדינות שאנו מתנהגים בהם. כל זאת בהשפעת התורה עלינו, משך הדורות.

שבעה ימים בשבוע אנו אוכלים "לחם עוני" כדי לזכור את שפלותנו של פעם, וכדי להחדיר בנו רגש הכרת טובה להיכן הגענו, למצב מבורך שבימינו.

ולכן לא משובח הענין להכין "מצה" בצורה רכה, דומה ללחם, ובלי היכר ושינוי. טוב לאכול מצה בצורתה הישנה, באותה צורה שהיתה משך הדורות, למען חינוכנו וחינוך כל צאצאינו. וצריכים לספר לילדינו כל הפירוש הנ"ל של הרב הירש.